

جغرافیا و روابط انسانی، زمستان ۱۴۰۳، دوره ۷، شماره ۴، صص ۲۰۷-۱۹۸

عدالت فضایی در توزیع خدمات آموزشی در شهرستان های استان خوزستان

مدینه خسروی بابادی^۱، سعید ملکی^{۲*}

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

۲- استاد گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران (نویسنده مسئول)

Email: malekis@scu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۱۹

چکیده

امروزه تلاش های زیادی در جهت بالا بردن کیفیت زندگی و برقراری عدالت اجتماعی و حرکت به سوی توسعه پایدار در سطح شهرها پذیرفته است و در این میان برخورداری مناسب شهروندان از خدمات آموزشی و داشتن دسترسی مناسب به این خدمات می تواند نقشی مهم در رسیدن به اهداف فوق داشته باشد. بی توجهی به توزیع فضایی مناسب و اصولی مراکز آموزشی نیز موجب کاهش کارایی نظام آموزشی، ایجاد مشکلاتی برای دانش آموزان و تحمیل بار مالی دوچندان بر نظام آموزشی و خانواده ها می شود. از آن جا که هر گونه برنامه ریزی جهت ارائه خدمات به مناطق نیازمند، مستلزم ارزیابی وضع موجود می باشد هدف پژوهش بررسی عدالت فضایی در برخورداری از سطح امکانات آموزشی در شهرستان های استان خوزستان است. پژوهش حاضر با اطلاعاتی که از سالنامه آماری استان خوزستان سال ۱۳۹۵ گردآوری شد به رتبه بندی شاخص های آموزشی در سطح شهرستان های استان خوزستان می پردازد. با روش تاپسیس رتبه بندی شهرستان ها صورت گرفت، در این رتبه بندی شهرستان اندیکا با ۱.۲۳۷ در جایگاه اول توسعه امکانات و خدمات آموزشی قرار دارد و شهرستان دشت آزادگان با ۱.۰۵۳ در جایگاه آخر توسعه قرار دارد. و شهرستان های با جمعیت میلیونی با مثل اهواز با ۱.۰۶۴ در جایگاه ۲۳ قرار دارد این نشان از ناهمبستگی در برخورداری از امکانات آموزشی و توزیع نادرست و در تضاد با عدالت فضایی قرار دارد.

کلمات کلیدی: عدالت فضایی، توسعه، امکانات آموزشی، توسعه پایدار، استان خوزستان.

۱. بیان مسأله

نقش آموزش در رشد اقتصادی و افزایش سطح درآمد افراد مقوله ای است که از دیرباز از دیدگاه های متفاوت اقتصادی و اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته است. (موسایی، ۱۳۸۸، ۶) رشد سریع شهرنشینی در چند دهه گذشته و نبود امکانات مالی، فنی و زیربنایی برای ایجاد کاربری های عمومی و اجتماعی شهر باعث ایجاد یک ناهنگونی و عدم تعادل در توزیع امکانات گوناگون در شهرها شده است. (سرایی و همکاران، ۱۳۹۵، ۴) در حقیقت دسترسی مطلوب به خدمات آموزشی برای همه ی مناطق و نواحی، یعنی فراهم کردن خدمات درست، در زمان درست و در مکان درست. (تقوایی، شاهپوندی، ۱۳۸۹، ۹) آموزش و یادگیری بخش مهمی از زندگی هر انسان است و همه ی انسان ها در طول زندگانی خود تحت تعلیم و آموزش قرار می گیرند. این امر در مقاطع مختلف تحصیلی و در فضاهای گوناگون مانند: مهد کودک، دبستان، راهنمایی و دبیرستان و... صورت می گیرد. یکی از عوامل بالابردن کیفیت زندگی و برقراری عدالت اجتماعی و حرکت به سوی توسعه پایدار در سطح شهرها برنامه ریزی خدمات آموزشی توسط برنامه ریزان است. (دستا، حاضری، ۱۳۹۲، ۸) وسعت زیاد و پراکندگی جمعیت در کشور ما ضرورت توزیع مناسب خدمات و امکانات را در دستیابی به توسعه پایدار امری اجتناب ناپذیر می کند. از مهم ترین وجوه نابرابری، نابرابری فضایی است. نابرابری فضایی را میتوان توزیع نابرابر فرصتها و موانع اجتماعی در فضا دانست. نابرابری فضایی که شکل بارز آن نابرابری منطقه ای است، در جامعه ای میتواند جنبه های مختلف به خود بگیرد (دهقان، ۱۳۸۶، ۱۲۸). در این بین استان خوزستان با توجه به موقعیت قرارگیری و وسعت زیاد به عنوان استانی که در زمان جنگ تحمیلی یکی از استراتژیک ترین مناطق کشور به شمار می رفت و بازگشت مهاجرین بعد از جنگ نیازمند افزایش خدمات آموزشی شد. با این تعاریف نیاز به شناخت و تحلیل الگوی پراکنش شاخص های آموزشی در این استان شدید. و مسئولان با آگاهی از این شرایط، در برنامه های آتی تصمیم گیری بهتر و معقول تری داشته باشند.

۲. مبانی نظری

۱.۲. عدالت فضایی

عدالت از مفاهیم اصلی توسعه پایدار شهری، همیشه از مهم ترین دغدغه ها، والاترین آرمان های انسانی و از مباحث مهم علوم اجتماعی و اقتصادی محسوب می شود. مفهوم عدالت فضایی در توزیع خدمات شهری ساماندهی فضا نیز که یکی از ابعاد تعیین کننده جوامع انسانی و بازتاب وقایع اجتماعی و محل تجلی ارتباطات اجتماعی است، از فراوانی در سیاست های خرد و کلان جامعه برخوردار می باشد. از این رو، برهم کنش و بین فضا و اجتماع در فهم بی عدالتی های اجتماعی و چگونگی تنظیم سیاست های برای برنامه ریزی برای کاهش یا حل آنها ضروری است. (حاتمی نژاد و همکاران، ۱۳۹۲، ۶) برخی عدالت فضایی را فقط دسترسی به تسهیلات عمومی اساسی تعریف کرده اند. برخی دیگر هم عدالت فضایی را توزیع یکسان خدمات بر اساس نیازها، سلايق، الویت های ساکنان و استانداردهای خدمات رسانی تعریف نموده اند. هنگامی که پایین بودن درآمد با فقر درآمد ناشی از دسترسی کمتر به کالا و خدمات ارائه شده از سوی بخش دولتی ترکیب شود، به عقب ماندگی نواحی می انجامد (حکمت نیا و دیگران، ۱۳۹۱: ۱۱۱) در کتاب تئوری شکل شهر کوین لینچ، تأمین عدالت و برابری، در ردیف ارزشهای آرمانی آمده است که کسب آنها تا کنون به ندرت اتفاق افتاده است. توزیع فضایی متعادل خدمات از مهمترین نشانه های عدالت اجتماعی به شمار میرود. مسأله ی مهم در توزیع عادلانه ی امکانات به عنوان راهبرد عدالت اجتماعی، چگونگی توزیع خدمات و توانایی ها میان نواحی شهری است. (ملکی و احمدی، ۱۳۹۲: ۷).

۱.۳. کیفیت زندگی

به طور کلی کیفیت زندگی از واژه هایی است که تعریف مشخص یکسانی ندارد؛ اگرچه مردم به شکل غریزی معنای آن را درک می کنند، لیکن مفهومی برای آنها یکسان نیست. بحث کیفیت زندگی به تازگی در ادبیات توسعه پایدار و برنامه ریزی توسعه اجتماعی و مباحث اقتصاد نوین مطرح شده و جایگاه ویژه ای یافته است و دولت ها در سطح ملی و محلی و نیز موسسات متعدد بر روی سنجش و و شاخص سازی آن کار می کنند (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۵). کیفیت زندگی یک پدیده جهانی است که در ارتباط با با میلیاردها نفر از مردم چه چه در کشورهای در حال توسعه چه توسعه یافته حتی در آغاز قرن ۲۱ بوده است. کارشناسان معتقدند بسیاری از ابعاد زندگی مانند مسائل فیزیولوژیکی و فرهنگ اجتماعی و مسائل روانی آموزشی در بالا بردن سطح کیفیت زندگی نقش تعیین کننده ای دارند. کاربرد مفهوم کیفیت زندگی در واقع کنشی است علیه توسعه یک بعدی اقتصادی در سطح ملی و توسعه صرفاً کالبدی در مقیاس شهری و تلاشی است در جهت دستیابی به معیارها؛ در عرصه ی برنامه ریزی منظور از کیفیت زندگی در نظر گرفتن شاخص های اجتماعی، فرهنگی، آموزشی و روانی در روند توسعه و عمران است. که به نیازها و انگیزه های اساسی انسان مربوط می شود مثل شرایط تغذیه بهتر، پوشاک، مسکن، بهداشت، آموزش و پرورش و ایجاد فرصت هایی برای کنش متقابل اجتماعی و سیاسی. (مهدی زاده، ۱۳۸۵: ۳۰۴). مفهوم کیفیت زندگی یک مفهوم متغییر مرکب می باشد و وضعیت آن به سطح توسعه یافتگی جوامع بستگی دارد. و می توان آن را با طراحی و تدوین شاخص هایی، تعریف و اجرا کرد. بهبود کیفیت زندگی در هر جامعه ای، یکی از مهم ترین اهداف سیاست های عمومی آن جامعه است.

۴.۱. توسعه پایدار شهری

توسعه پایدار شهری، شکلی از توسعه شهری است که ضمن حفاظت از منابع و شرایط اکولوژیکی محیط شهری به حفاظت از ارزش های تاریخی - فرهنگی و بر پایه ی آن تغییراتی در کاربری اراضی و سطوح تراکم به منظور وضع نیازهای حال و آینده ی شهروندان توجه دارد تا در طول زمان، شهر از نظر زیست محیطی قابل سکونت و زندگی باشد. (ملکی، ۱۳۹۰: ۵۷). توسعه پایدار چه به معنای خاص آن توسعه پایدار شهری و چه معنای عام آن توسعه ای است که هدف آن، زندگی همراه با رفاه و عزت های انسانی است و ماندگاری خود را در پویایی و رفع فقر و فاقه می جوید (لطیفی، ۱۳۸۲: ۱۴۲). پایداری توسعه در یک جامعه ی شهری هنگامی تضمین می گردد که برنامه ریزی شهری قادر باشد، سطح تولید اقتصادی و نرخ اشتغال را در حد مطلوب تامین نماید، رفاه اجتماعی سطح بالای زندگی در شهر شکل گیرد و زندگی سالم در محیطی پاک و سبز به دور از دغدغه آلودگی ها و با کیفیت مطلوب جریان داشته باشد. اگرچه پارادایم توسعه، علاوه بر رشد، بهبود سایر جنبه های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی نیز مد نظر قرار گرفت؛ بعضاً به دلیل استفاده ی نامعقول از منابع محدود طبیعی، تداوم و پایداری فرایند توسعه محل تردید جدی قرار گرفت و پژوهشگران، اصطلاح توسعه ی پایدار را جایگزین توسعه کردند، تا علاوه بر دستیابی به این مهم تداوم و پایداری این فرایند نیز تضمین شود. بنابراین اگر توسعه ی پایدار مفهوم تکامل یافته ی توسعه باشد، خوشبختی چند جانبه ی نسل بشر، بدون کاهش توانایی های نسل های آتی و تخریب محیط زیست مد نظر است.

۵. روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر نوع، توصیفی - تحلیلی و از لحاظ هدف، کاربردی است. ابزار گردآوری اطلاعات کتابخانه ای و پیمایشی است که اطلاعات و داده های آن از منابع آماری استان در سال ۱۳۹۵ و اداره کل آموزش پرورش استان خوزستان جمع آوری شده است. روش کار بدین صورت است که شاخص های آموزشی در ۲۷ شهرستان استان با روش تاپسیس در اکسل محاسبه

شده است و وزن شاخص ها با روش آنترپوی وزن دهی شده اند. و نتیجه گیری آن به صورت رتبه بندی شهرستان ها انجام شده است.

روش TOPSIS

این مدل توسط هوانگ ویون در سال ۱۹۸۱ پیشنهاد شده است. در این مدل m گزینه با n شاخص ارزیابی می شود. منطق اصولی این مدل راحل ایده آل مثبت و راحل ایده آل منفی را تعریف می کند. در این مدل گزینه های بهینه که بیشترین تشابه را با راحل ایده آل داشته باشند، رتبه بالاتری را کسب می کنند. فرض بر این است که مطلوبیت هر شاخص، به طور یکنواخت افزایشی یا کاهششی است. (مومنی، ۱۳۹۳: ۲۱) حل مسئله با این روش، مستلزم طی مراحل زیر است.

۱- کمّی کردن و بی مقیاس سازی ماتریس مورد نظر با کمک نرم اقلیدسی. ماتریس به دست آمده نامیده می شود

$$rij = \frac{rij}{[\sum_{i=1}^m rij^2]^{\frac{1}{2}}} \quad (j = 1, \dots, n)$$

۲- به دست آوردن ماتریس بی مقیاس موزون. ماتریس بی مقیاس شده موزون از حاصلضرب، ماتریس بی مقیاس به دست می آید

$$V = N \times W_n \times n$$

۳- تعیین راه حل ایده آل مثبت و راه حل ایده آل منفی بردار بهترین مقادیر هر شاخص ماتریس بردار بدترین مقادیر شاخص هر و ماتریس

$$\begin{aligned} v_j^+ &= v \\ v_j^- &= v \end{aligned}$$

۴- به دست آوردن میزان فاصله هر گزینه تا ایده آل مثبت و منفی:

فاصله اقلیدسی هر گزینه تا ایده آل مثبت

$$d_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^n (vij - v_j^+)^2}, \quad i = 1, 2, \dots, m$$

فاصله اقلیدسی هر گزینه تا ایده آل منفی

$$d_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (vij - v_j^-)^2}, \quad i = 1, 2, \dots, m$$

۵- تعیین نزدیکی نسبی یک گزینه به راحل ایده آل :

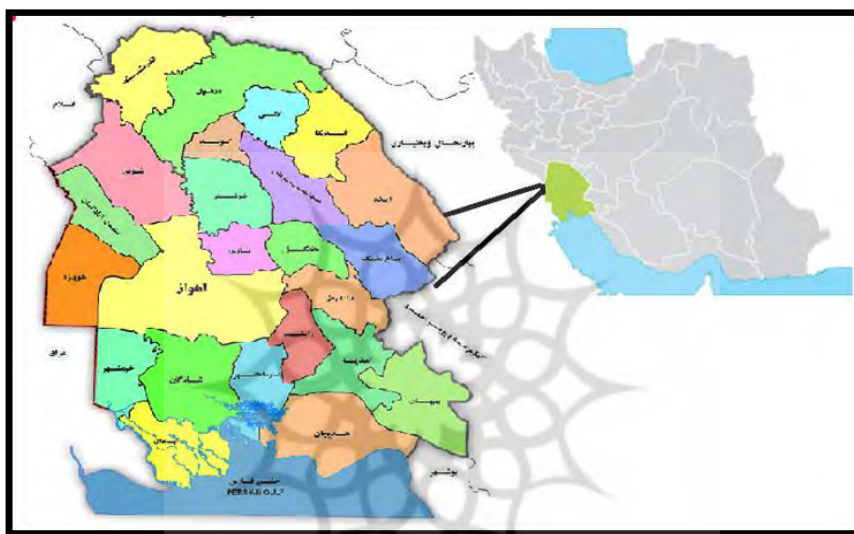
رتبه بندی گزینه ها: هر گزینه ای که CLI ان بزرگتر باشد، بهتر و بزرگترین رتبه را نسبت به سایر گزینه ها به خود اختصاص داده است.

$$cl_i = \frac{d_i^-}{d_i^- + d_i^+}$$

۶. معرفی محدوده مورد مطالعه

استان خوزستان با مساحت ۶۴۰۵۷ کیلومتر مربع در جنوب غربی ایران بین ۲۹ درجه و ۵۷ دقیقه تا ۳۳ درجه شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۴۰ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۳۳ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ واقع است. این استان پنجمین استان پرجمعیت ایران است. در سال ۱۳۹۵، جمعیت استان ۴۷۱۰۵۰۶ نفر بوده ۳۵۵۴۲۰۵ نفر در نقاط شهری و ۱۱۵۱۵۹۶ در نقاط روستایی سکونت دارند. از رقم کل جمعیت خوزستان ۱۳۰۲۵۹۱ نفر ساکن در شهر و ۱۱۰۱۴۶ در نقاط روستایی شهرستان اهواز با اختصاص رقم جمعیتی ۱۴۱۲۷۳۷ نفر حدود یک سوم جمعیت استان را به خود اختصاص داده است که حاصل نقش سیاسی، اداری و اعمال سیاست تمرکز در سیستم برنامه ریزی است. از طرف دیگر فاصله ی جمعیتی شهرستان اهواز با بقیه شهرستان های استان مشهود است. اما به جز موقعیت استثنایی شهرستان اهواز، در بقیه ی شهرستان های استان، شهرستان دزفول با ۴۴۳۹۷۱ نفر بالاترین و شهرستان لالی با ۳۷۹۶۳ پایتترین رقم جمعیت استان را به خود اختصاص میدهند.

شکل شماره ۱- نقشه موقعیت استان خوزستان

جدول شماره ۲- توزیع جمعیت در استان خوزستان به تفکیک شهرستان سال ۱۳۹۵

شهرستان	جمعیت	جمعیت ساکن در شهر	جمعیت ساکن در روستا
کل استان	۴۷۱۰۵۰۹	۳۵۵۴۲۰۵	۱۱۵۱۵۹۶
آبادان	۲۹۸۰۹۰	۲۵۰۵۵۵	۴۷۵۲۸
آغاجاری	۱۷۶۵۴	۱۱۹۱۲	۵۷۳۷
امیدیه	۹۲۳۳۵	۶۹۷۸۴	۲۲۵۵۱
اندیکا	۴۷۶۲۹	۴۰۸۱	۴۳۵۴۸
اندیمشک	۱۷۱۴۱۲	۱۴۹۷۲۶	۲۰۸۸۳
اهواز	۱۳۰۲۵۹۱	۱۱۹۲۴۳۹	۱۱۰۱۴۶
ایذه	۱۹۸۸۷۱	۱۲۴۸۸۹	۷۳۹۸۲
باغملک	۱۰۵۳۸۴	۴۸۲۰۴	۵۷۱۷۱
باوی	۹۶۴۸۴	۶۹۰۲۳	۲۷۴۶۰

۲۱۶۱۶	۲۷۴۶۵۵	۲۹۶۲۷۱	بندر ماهشهر
۴۱۳۴۳	۱۳۹۲۳۸	۱۸۰۵۹۳	بهبهان
۳۱۷۰۵	۲۲۰۵۷	۵۳۷۶۲	حمیدیه
۳۵۶۴۶	۱۳۵۳۲۸	۱۷۰۹۷۶	خرمشهر
۱۱۷۹۱۹	۳۲۳۰۱۹	۴۴۳۹۷۱	دزفول
۳۸۰۳۵	۶۹۹۵۴	۱۰۷۹۸۹	دشت آزادگان
۲۶۹۰۰	۲۷۱۰۴	۵۴۰۰۴	رامشیر
۳۹۴۱۶	۷۴۲۸۵	۱۱۳۷۷۶	رامهرمز
۸۷۲۳۲	۵۱۲۴۱	۱۳۸۴۸۰	شادگان
۱۰۰۶۱۴	۱۰۴۹۹۱	۲۰۵۷۲۰	شوش
۷۰۱۱۲	۱۲۱۷۶۵	۱۹۲۰۲۸	شوشتر
۴۹۶۲۰	۵۶۲۵۲	۱۰۵۸۷۲	کارون
۲۰۷۰۶	۴۴۳۵۷	۶۵۴۶۸	گتوند
۱۹۴۹۰	۱۸۴۷۳	۳۷۹۶۳	لالی
۱۱۷۵۶	۱۰۱۵۸۶	۱۱۳۴۱۹	مسجد سلیمان
۶۳۱۷	۱۵۸۰۲	۲۲۱۱۹	هفتکل
۸۵۵۵	۳۰۲۰۷	۳۸۷۶۲	هندیجان
۱۵۶۰۸	۲۳۲۷۸	۳۸۸۸۶	هویزه

منبع (سالنامه آماری خوزستان سال ۱۳۹۵)

۷. یافته های پژوهش

در این پژوهش شاخص های آموزشی در سطح استان که شامل: نسبت معلم به دانش ابتدایی به ازای هر ۱۰۰ نفر، نسبت کلاس به دانش آموز ابتدایی به ازای هر ۱۰۰ نفر، نسبت مدرسه به دانش آموز ابتدایی به ازای هر ۱۰۰۰ نفر، نسبت کارکنان به دانش آموز ابتدایی به ازای هر ۱۰۰ نفر، نسبت معلم به دانش آموز متوسطه اول به ازای هر ۱۰۰ نفر، نسبت کلاس به دانش آموز متوسطه اول به ازای هر ۱۰۰ نفر، نسبت مدرسه به دانش آموز متوسطه اول به ازای هر ۱۰۰۰ نفر، نسبت کارکنان به دانش آموز متوسطه اول به ازای هر ۱۰۰ نفر، نسبت معلم به دانش آموز متوسطه دوم به ازای هر ۱۰۰ نفر، نسبت کلاس به دانش آموز متوسطه دوم به ازای هر ۱۰۰ نفر، نسبت مدرسه به دانش آموز متوسطه دوم به ازای هر ۱۰۰۰ نفر، نسبت کارکنان به دانش آموز متوسطه دوم به ازای هر ۱۰۰ نفر، نسبت دختر به پسر شهرستان، نرخ باسوادی زنان، نرخ باسوادی مردان، نسبت دانش آموز به جمعیت بالای ۶ سال، نسبت دانش آموز به جمعیت بالای ۱۰ سال هستند.

برای وزن دهی به شاخص ها از روش آنتروپی استفاده شده است. ایده ی این روش این است که هر چه پراکندگی در مقادیر یک شاخص بیشتر باشد، آن شاخص از اهمیت بیشتری برخوردار است.

آءول شماره ٣ - ميانگين و وزن شاخص ها با استفاده از روش آنٲروپى

شاخص ها	وزن شاخص	ميانگين شاخص	شاخص ها	وزن شاخص	ميانگين شاخص
نسبت معلم به دانش آموز ابتدائى	٠.٠٢٥١	٤.٠٣	نسبت معلم به دانش آموز متوسطه دوم	٠.٠٤٥٢	٧.٣٧
نسبت كارمند به دانش آموز ابتدائى	٠.٠١٥٥	٢.٠٤	نسبت كاركنان به دانش آموز متوسطه دوم	٠.٠٢٩٤	٤.٦٠
نسبت مدرسه به دانش آموز ابتدائى	٠.٠٤٨٠	١٠.٣٢	نسبت مدرسه به دانش آموز متوسطه دوم	٠.٠٤٦٨	١١.٣٩
نسبت كلاس به دانش آموز ابتدائى	٠.٥٧٦٦	٥.٦٤	نسبت كلاس به دانش آموز متوسطه دوم	٠.٧١٤٤	٢٤.٨٨
نسبت معلم به دانش آموز متوسطه اول	٠.٠٢٠٠	٤.٩٥	نسبت دانش آموز به جمعيت ٦ سال به بالا	٠.٠١٠٦	٠.٢١
آموز متوسطه اول نسبت كاركنان به دانش	٠.٠١٩٤	٢.٦٢	نسبت دختر به پسر شهرستان	٠.٠١٩٧	٠.٩٢
نسبت مدرسه به دانش آموز متوسطه اول	٠.٠٠١٠	٩.٩٥	نرخ باسواى زنان	٠.٠٠٠٧	٧٨.٠٦
نسبت كلاس به دانش آموز متوسطه اول	٠.٠٣١٠	٤.٨٢	نرخ باسواى	٠.٠٠١٣	٨٧.٥٠
			نسبت دانش آموز به جمعيت ١٠ سال به بالا	٠.٠٦٠٤	٠.٣٩

منبع : محاسبات نگارندگان

آءول شماره ٤ - رتبه و فاصله از ايده آل مثبت و منفى گزينه ها

شهرستان	رتبه	فاصله از ايده آل مثبت	فاصله از ايده آل منفى	شهرستان	رتبه	فاصله از ايده آل مثبت	فاصله از ايده آل منفى
آبادان	٢٤	٠.٠٦٢	٠.٠٦٤	دشت آزادگان	٢٧	٠.٠٥٣	٠.٠٧٥
آقاجارى	١٧	٠.٠٧٦	٠.٠٨٧	رامشير	٣	٠.٠٦٤	٠.٠٧٦
اميديه	٢٢	٠.٠٧٠	٠.٠٨٢	رامهرمز	٧	٠.١٠٠	٠.١٠٩
انديكا	١	٠.٢٣٧	٠.٢٤١	شادگان	١٤	٠.٠٨١	٠.٠٩٠
انديمشك	١٦	٠.٠٧٦	٠.٠٨٨	شوش	٨	٠.٠٩٧	٠.١٠٦
اهواز	٢٣	٠.٠٦٤	٠.٠٧٧	شوشتر	١٩	٠.٠٧٣	٠.٠٨٥
ايزه	٢٦	٠.٠٥٣	٠.٠٧١	كارون	١٥	٠.٠٧٧	٠.٠٧٥
باغملك	١٨	٠.٠٧٣	٠.٠٧٤	گتوند	٢٥	٠.٠٥٨	٠.٠٧٢
باوى	٢١	٠.٠٧١	٠.٠٨٣	لالى	١٠	٠.٠٩٢	٠.١٠٣
بنار ماهشهر	٢	٠.١٣٢	٠.١٤٠	مسجد سليمان	٤	٠.١٥٩	٠.١٦٥
بهبهان	١١	٠.٠٨٨	٠.٠٨٢	هفتكل	٩	٠.٠٩٤	٠.١٠٥
حميديه	١٣	٠.٠٨٢	٠.٠٩٣	هنديجان	٢٠	٠.٠٧١	٠.٠٨٦
خرمشهر	٦	٠.١٠١	٠.١٠٩	هويزه	٥	٠.١٠٩	٠.١١٨
دزفول	١٢	٠.٠٨٣	٠.٠٩٤	-	-	-	-

منبع: محاسبات نگارندگان

با توجه به جدول شماره ۴ رتبه توسعه آموزشی شهرستان در آن مشخص شده شهرستان های اندیکا، بندر ماهشهر، رامشیر، مسجدسلیمان و هویزه در رده ی اول، شهرستان های خرمشهر، رامهرمز، شوش، هفتکل و لالی در رده ی دوم، شهرستان های بهبهان، دزفول، حمیدیه، شادگان، کارون در رده سوم و اندیمشک، آغاجاری، باغملک، شوشتر، هندیجان در رده ی چهارم و شهرستان های باوی، امیدیه، اهواز، آبادان، گتوند، ایذه و دشت آزادگان در رده ی آخر قرار دارند. در میزان نزدیکی به راحل ایده آل اندیکا رتبه اول با ۱.۲۳۷ این شهرستان در سال ۱۳۸۶ از مسجد سلیمان جدا و به شهرستان تبدیل شد این رتبه نشانگر آن است که در سال های اخیر برنامه ریزی در حوزه ی آموزشی به خوبی صورت گرفته است. نسبت به جمعیت آن که ۴۷۶۲۹ هزار نفر است و بیشتر جمعیت آن در به صورت پراکنده در روستاها زندگی می کنند. و پایین ترین رتبه متعلق به دشت آزادگان ۱.۰۵۳ است. این شهرستان با جمعیت ۱۰۷۹۸۹ نفر جمعیت بیشتر جمعیت آن حدود ۶۹۹۵۴ نفر در شهر زندگی می کنند. در شاخص نسبت مدرسه به دانش آموزان ابتدایی در اندیکا ۲۴.۸۴ نسبت مدرسه به دانش آموزان متوسطه اول ۱۷.۲۷ است. در شهرستان اهواز که مرکز استان است و ۱۳۰۲۵۹۱ نفر جمعیت دارد این شاخص برای مدرسه ابتدایی ۴.۹ و مدرسه متوسطه اول ۴.۷ به ازای هر ۱۰۰۰ نفر است. که نشان شکاف توسعه و برنامه ریزی نادرست است. این نسبت در مسجد سلیمان ۲۹.۴۵ برای دانش آموزان راهنمایی از همه ی شهرستان بیشتر و کمترین مقدار آن مربوط به هفتکل ۱.۴۸ است. همچنین در شاخص تعداد معلم به دانش آموزان ابتدایی شهرستان اندیکا ۶.۲۱ است کمترین آن مربوط به اهواز ۲.۵۰ است نسبت معلم به دانش آموز متوسطه اول، مسجدسلیمان ۱۳.۹۵ بیشترین و هفتکل با ۰.۸۱ کمترین مقدار را دارد. نسبت معلم متوسطه دوم به دانش آموز در شهرستان مسجدسلیمان و کارون با ۲۰.۲۵ بیشترین و این مقدار در شهرستان هفتکل ۱.۱۷ است.

۸. بحث و نتیجه گیری

توسعه پایدار مستلزم برقراری عدالت اجتماعی و فضایی است امروزه عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت های برابر از مهم ترین نیازهای جوامع بشری است. عدم توجه به این اصل مهم، نابرابری های عمیقی در جامعه بوجود خواهد آورد. پس تعادل و توسعه بین نواحی مختلف در برخورداری از مواهب توسعه امری ضروری است در صورت عدم رعایت سرمایه گذاری انجام شده نه تنها باعث توسعه نخواهد شد بلکه نابرابری ها را عمیق تر نموده و باعث رشد غده ای و ناهماهنگی با توان ها و ظرفیت های محیطی می گردد. با بررسی های انجام گرفته مشخص شد که پراکنش توسعه در سطح استان خوزستان متعادل نیست و میان میزان جمعیت شهر ها و میزان شهرنشینی و برخورداری از امکانات آموزشی عدم تعادل وجود دارد و بیشتر در حوزه کمیت امکانات مانند تعداد معلم و مدرسه در شهرستان های شمال خوزستان مثل اندیکا، مسجد سلیمان و هفتکل در سطر قرار دارند در حالی که از لحاظ شاخص های کیفیت آموزشی مثل نرخ باسوادی زنان و مردان اهواز، خرمشهر، بندر ماهشهر در سطر قرار دارند بین میزان جمعیت و توزیع امکانات آموزشی نیز رابطه معکوس وجود دارد و باید به نسبت جمعیت برای شهرها برنامه ریزی امکانات قرار داد. پس لازم است مسعولان برنامه ریزی و سازمان های مربوطه تدابیر لازم برای ساماندهی و توزیع عادلانه و کارآمد خدمات آموزشی در سطح استان گرفته شود و کیفیت خدمات آموزشی را در شهرستان های کم جمعیت و محروم افزایش و برعکس آن کمیت امکانات را در شهرستان های با جمعیت بیشتر و بزرگتر افزایش دهند.

۹. منابع و مأخذ

- احمد زاده، مریم، موسایی، میثم، (۱۳۸۸)، آموزش توسعه ای و توسعه پایدار، فصلنامه راهبرد یاس، شماره ۱۸، تابستان ۱۳۸۸
- اسماعیل زاده، حسن، کفاش، اعظم، حیدری، سمیرا، روی دل، جابر (۱۳۹۳)، تحلیل فضایی برخورداری از خدمات حمل و نقل و ارتباطات در جغرافیای استان های مرزی، فصلنامه جغرافیای سرزمین، سال یازدهم، شماره ۴۴، زمستان ۱۳۹۳
- امیر فخریان، مصطفی، محسن رضوی، محمد (۱۳۹۰) تحلیل دسترسی غیر فضایی به خدمات بهداشتی درمانی در شهر مشهد با تاکید بر شاخص های اقتصادی، جهاد دانشگاهی مشهد
- ۴ تقوایی، مسعود، شاهینودی، احمد (۱۳۸۹) پراکنش خدمات بهداشتی و درمانی در شهرستان های ایران، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال دهم، شماره ۶
- حاتمی نژاد و همکاران، (۱۳۹۲)، بررسی و تحلیل عدالت فضایی برخورداری از خدمات بهداشتی - درمانی با استفاده از مدل های *topsis morris, taxonomy* مطالعه موردی: شهرستان های استان مازندران، مجله آمایش جغرافیایی فضا، سال دوم، شماره ۵، پاییز ۱۳۹۱، گلستان ۳۹
- حسین زاده دلیر، کریم، (۱۳۸۰)، برنامه ریزی ناحیه ای، انتشارات سمت، چاپ اول
- حکمت نیا، حسن، سعید گیوه چی، نیره حیدری نوشهر، مهری حیدری نوشهری (۱۳۹۱) توزیع فضایی خدمات عمومی شهری با استفاده از روش استاندارد سازی داده ها، تاکسونومی عددی و مدل ضریب ویژگی، مطالعه موردی: شهر اردکان، پژوهشهای جغرافیای انسانی، شماره ۷۷، صص: ۱۶۵-
- جعفری، مصطفی، نوری، سیامک، طالبی، داوود (۱۳۹۰)، تحلیل عاملی شاخص های موثر در نظام جامع ارزیابی عملکرد آموزش عالی کشور، پژوهش های مدیریت منابع سازمانی، شماره ۱، بهار ۱۳۹۰
- سرای، محمد حسین، دستا، فرزانه، حاضری، مهین (۱۳۹۵)، تحلیل توزیع فضایی خدمات آموزشی سطح شهر یزد، فصلنامه پژوهشات جغرافیایی، سال ۳۱، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۵
- دهقان، حسین (۱۳۸۶)، «فرصت ها و تهدیدها برای آموزش و پرورش در مواجهه با نابرابری فضایی در برخورداری فناوری اطلاعات و ارتباطات، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۲۳، تهران، صص ۱۲۵-۱۶۳
- کریمی، ایرج، سالاریان آریتا، عنبری، زهره (۱۳۸۸)، مطالعه تطبیقی برخورداری عادلانه از خدمات بهداشتی و درمانی در چند کشور توسعه یافته و ارایه الگوی مناسب برای ایران، دانشگاه علوم پزشکی اراک، سال ۱۲، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۸، اراک - زیاری، کرامت الله (۱۳۸۸) اصول و روش های برنامه ریزی منطقه ای، دانشگاه یزد، چاپ چهارم، یزد
- شکویی، حسین (۱۳۸۵)، دیدگاه های نو در جغرافیای شهری، تهران، سمت
- کلانتری، عبدالحسین، نصر اصفهانی آرش، ارام، ارش (۱۳۹۲)، توزیع فضایی امکانات و خدمات و تناسب آن با جمعیت ساکن در در مناطق شهر تهران، مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران، گزارش شماره ۱۷۲، خرداد ۱۳۹۲
- ملکی، سعید، احمدی، رضا (۱۳۹۲)، بررسی پایداری در توزیع فضایی توسعه در شهرهای استان خوزستان، فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی - فرهنگی، دوره دوم، شماره ۱، تابستان ۹۲، صص ۱۵۷-۱۹۲
- مهدی زاده، جواد (۱۳۸۵). برنامه ریزی راهبردی توسعه شهری تجربیات اخیر جهانی و جایگاه آن در ایران، وزارت مسکن شهرسازی، دفتر معماری و طراحی شهری
- مومنی، منصور، (۱۳۹۳) مباحث نوین پژوهش در عملیات، نشر مولف، چاپ ششم، تابستان ۱۳۹۳، تهران

- وارثی، حمید رضا، قائد رحمتی، صفر، باستانی فر، ایمان (۱۳۸۶) بررسی اثرات توزیع خدمات شهری در عدم تعادل فضایی جمعیت (مناطق اصفهان)، فصلنامه جغرافیا و توسعه، شماره ۹، دانشگاه سیستان و بلوچستان، صص ۹۱-۱۰۶
- Kirkpatrick C.& et. Al.(2001) Development of criteria to assess the effectiveness of national strategies for sustainable development, Institute for sustainable Development.
- OECD;(2001) The DAC guidelines, strategies for sustainable developmen .
- Tsio,KoWan,Yu-Ting H .,and Yao-Lin ch(2005) An Accessibility-Based Integrated Measure of Relative Spatial Equity in Urban Public Facilities,Cities,13(56).

